

VOLKOREN-DIEET

Jarenlang sloven bakkers en molenaars zich uit om de bevolking mee te krijgen in de stroom naar het verbruik van meer volkorenbrood. Alle argumenten worden regelmatig van stal gehaald: dat volkoren zo goed is voor de stoelgang, dat de vezelstoffen erin de mens beschermen tegen de zg. beschavingsziekten, dat het barst van de bouwstoffen, terwijl het de eigenschap heeft 'niet dik te maken'.... Wat er gebeurt is dat er heel moeizaam meer mensen voor dat brood gewonnen worden.

Dan komt er een artikel in Libelle en plots - van de ene dag op de andere - gonst het in het hele land: moeder en dochter storten zich op het zg. wisseldieet. U weet het inmiddels: dat dieet gaat er vanuit dat je de ene dag alleen maar volkorenbrood en water (of thee of koffie) eet en de dag erop eet waarin je trek hebt. Als je je daar een tijdje strikt aan houdt, bereik je het gewicht dat bij jouw postuur en lengte past.

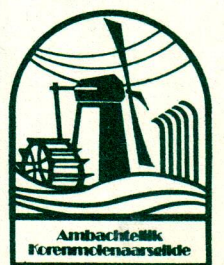
U weet misschien óók dat er bakkers zijn, die hun volkorenbroodomzet niet een paar piezelige procentjes omhoog hebben zien gaan sinds de dieetrage woedt. Nee, het gaat om tientallen procenten: dertig, tot veertig bijvoorbeeld!

Wie één en één kan optellen begrijpt waar we met dit kleine stukje heenwillen: naar een graantje dat van deze rage kan worden meegepikt door de molenaar.

Waar komt het beste volkorenmeel vandaan? Van de molen natuurlijk! Niets overdreven dus om nu de aansporing te doen met dat molenmeel wat meer (nóg meer) aan de weg te timmeren bij partikulieren en beroepsbakkers. Hoe u dat zou moeten doen is inmiddels wel duidelijk. Door een advertentie bijvoorbeeld in het plaatselijk blad. "Wisseldieet? Prima. Kom dan naar de molen voor het puurnatuurlijkste volkorenmeel. Bak er uw broodje van. Leef gezond. Word slank. Met volkorenmeel van de molen de huppepup!". Enfin, u weet het zelf wel.

En stap ook weer eens naar de bakker. Gooi het met hem op een akkoordje om tezamen een actie naar het publiek toe te ontketenen. Hij bakken van uw meel - u meeprofiten van zijn stijgende omzet. Dat is toch een eerlijke onderneming?

En als u een molenwinkeltje hebt, doe daar dan ook iets met dat wisseldieet. Iedereen heeft het erover, dus waarom u niet??

De waarheid over 'n wiekenkruis en nog wat

Daar kijk je toch even vreemd op als je in 'De Molenaar' leest dat je op een bijzonder bevoorrechte molen werkt.

Ik doel hier op het ingezonden stuk van 'Gist- en Spiritusstad' in 'De Molenaar' van 1 februari. Omdat bijna iedere molenaar een abonnement op dat vakblad heeft en er dus ook weinig molenaars onkundig zullen zijn gebleven van de ontboezemingen van de brieveschrijver, kan ik volstaan met in het kort even zijn 'visie' weer te geven. Want een dergelijk schriftelijk onbeantwoord laten, dat gaat een beetje te ver....

'Gist- en Spiritusstad' konstateert dat er vreemde dingen gebeuren met molens. Bijvoorbeeld met 'De Vrijheid' in Schiedam. 'Daar krijgen ze', schrijft hij, 'gemakkelijker een nieuwe vlucht - terwijl de oude er pas vijf jaar in zit - dan ik en velen met mij vijf of meer nieuwe heklatten of baliedelen, om maar wat te noemen.'

Afstappend van De Vrijheid komt hij nog tot een andere ontboezeming: 'Hebt u bijvoorbeeld wel eens van een 'verbrande' steen gehoord? Ik persoon-

14 mei: deelnemers- vergadering

De datum voor de Algemene Deelnemersvergadering van ons Amb. Korenmolenaarsgilde is vastgesteld op **maandag 14 mei 1984**. De plaats waar we in groten getale bijeen komen is de molen van Rombouts, "De Emma" in Nieuwkuijk. Die molen is vanaf 11 uur in de ochtend te bezichtigen.

's Middags werken we vervolgens een vergadering af, waarin de volgende punten zeker aan bod komen: begroting 1984, jaarverslag 1983, de meelkeuring, de gezamenlijke graaninkoop, de detailverkoop, Korenmolendag en de komende vakkursus. Na de pauze zullen twee diaserieën worden gedraaid over de molen, het meel en de bakker. Tenslotte een antwoord op de vraag hoe je een aantrekkelijke bakkersetage inricht.

lijk nog nooit, maar heet malen is gemakkelijker dan koud malen. Want om het meel koel of koud via de meelbak in de zak te laten stromen, dan pas kun je spreken over een zingende steen en als je zover bent kun je ook pas spreken over 'meester-molenaar'. Niet dat ik dat ben - ik kijk wel uit - maar als je 'Van Haver tot Gort' leest of 'De Molenaar' dan lees je leerling-, gezel- en meester-molenaar, maar ik bedoel natuurlijk steenmolenaars. Ik vraag mij af wie die examinatoren zijn, die zo'n 'meester' titel vergeven? Nou, ik geloof, dat mijn vak de laatste tijd bij het vuile goed wordt gegooid...."

Leerzaam

Nu is het best wel eens leuk om te lezen hoe sommige molenaars aankijken tegen wat er in de molenwereld om hen heen gebeurt en vaak niet alleen leuk, maar ook leerzaam. Het ingezonden stuk van de haast al legendarische molenaar 'Gist- en Spiritusstad' is er een goed voorbeeld van.

Het leert ons, jonge molenaars, dat je je altijd éerst moet verdiepen in omstandigheden en feiten, om daarna voor jezelf een oordeel te kunnen vellen. Wil je het ook nog aan de grote klok hangen, dan moet je alles nóg eens goed nagaan en verder informeren of je wel zeker van je zaak bent. Er zijn wat aanwijzingen dat de betreffende molenaar dat niet helemaal heeft gedaan. Onregelmatigheden aan de kaak stellen is een goede zaak, maar dat moet wel gebeuren op basis van feiten.

De feiten over het wiekenkruis op 'De Vrijheid', daarover kan ik gelukkig wat informatie verschaffen.

De roeden die in de jaren zestig voor De Vrijheid besteld zijn (Bremer roeden met ingelaste vaste bussen) hebben een diepe zeeg en bij het ophekken in 1972 zijn de heklatten er klem in geslagen. Het was een zeer degelijk wiekenkruis. Alleen: de overbrengingsverhouding op De Vrijheid is ongeveer 1:5,5. Een kruis met een wat minder

diepe zeeg zou er beter bij passen, maar geen mens zou alleen hiervoor een nieuw kruis nemen.

Toen kwam de restauratie van de molen de Drie Koornbloemen (buurman van De Vrijheid). Dat is een molen met eenzelfde vlucht en een overbrenging van gemiddeld 1:7. (Een steen zelfs 1:8). Voor deze molen moesten er roeden komen met een diepe zeeg en toevallig had De Vrijheid die!

Er is gerekend. De Vrijheid kaal, roeden eruit, roeden naar de Drie Koornbloemen, fokken naar de Drie Koornbloemen en de molenmaker hekt ze verder op. Dus besparing op restauratie: twee roeden plus vier fokken. Die kon De Vrijheid weer goed gebruiken: dus nieuwe roeden en nieuwe fokken voor De Vrijheid. Het ophekken en het aanbrengen van de fokken is door de molenaars zelf gedaan, zodat de kosten voor het steken (kraan + molenmaker) zo goed als wegvielen. Kosten van het nieuwe kruis: arbeid van de molenaar zelf en verder zo goed als geen cent (haast nog geld toe). Er was alleen maar toestemming van de instanties voor nodig geweest.

En zo is dat gegaan: tot ieders tevredenheid. Het enige nadeel eraan was dat buitenstaanders, die deze achtergrond niet kenden, het maar een vreemde zaak vonden en blijkbaar nog steeds vinden. Ik hoop dat deze uitleg het een en ander iets duidelijker maakt.

Wat de opmerkingen over het vak, de verbrande stenen, de meester-molenaar enz. betreft, kan ik zeggen dat elke molenaar - en de jonge in het bijzonder - van de ervaren oudere molenaar ontzettend veel kan leren, vooral als de oudere molenaars daarvoor openstaan. In de ogen van zeer ervaren oude molenaars zullen de jongeren altijd prutsers blijven. En toch... ook dáár komen weer ervaren oude molenaars uit voort.

Per slot van rekening zaten er vroeger ook prutsers tussen de toen heersende generatie molenaars en dat zal - als alles goed gaat met de molens - wel zo blijven ook. Een molenaar blijft tenslotte zijn hele leven leren en gelukkig is Gist- en Spiritusstad daarop geen uitzondering.

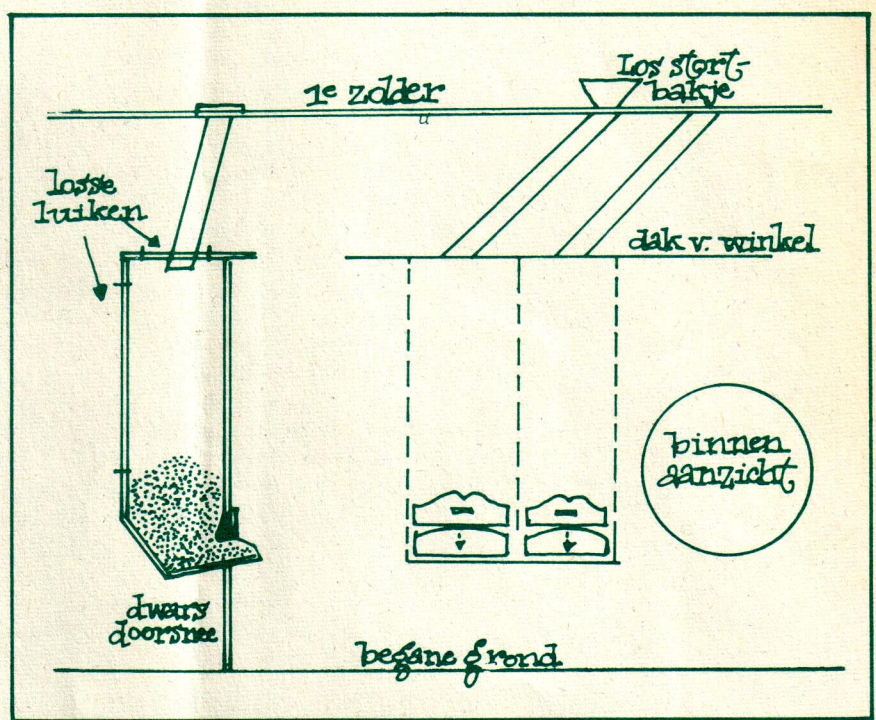
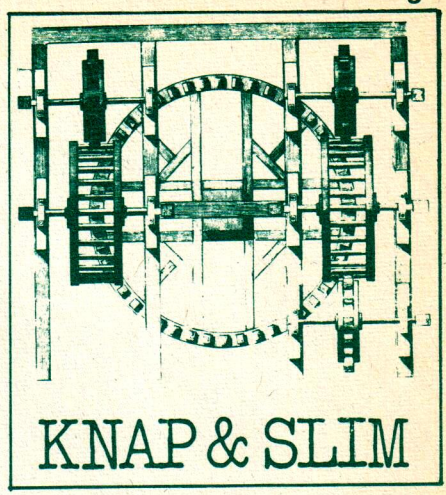
Groetend,
Geneverstad (om in
dezelfde sfeer te blijven)

Meel verkopen uit de maalbaak

Omdat de verkoop van meel aan particulieren op zaterdag een steeds grotere vlucht nam, werd de bemanning van de molen 'De Vrijheid' het scheppen van meel en bloem uit zakken nogal stevig zat. De lastige zakken maakten plaats voor tonnen. Maar het leegstorten van zakken meel en bloem in die tonnen gaf veel stof in het molen-winkeltje en echt gemakkelijk was het nog niet. Toen hebben ze in Schiedam de volgende oplossing uitgedacht en - wat nog beter is - uitgevoerd.

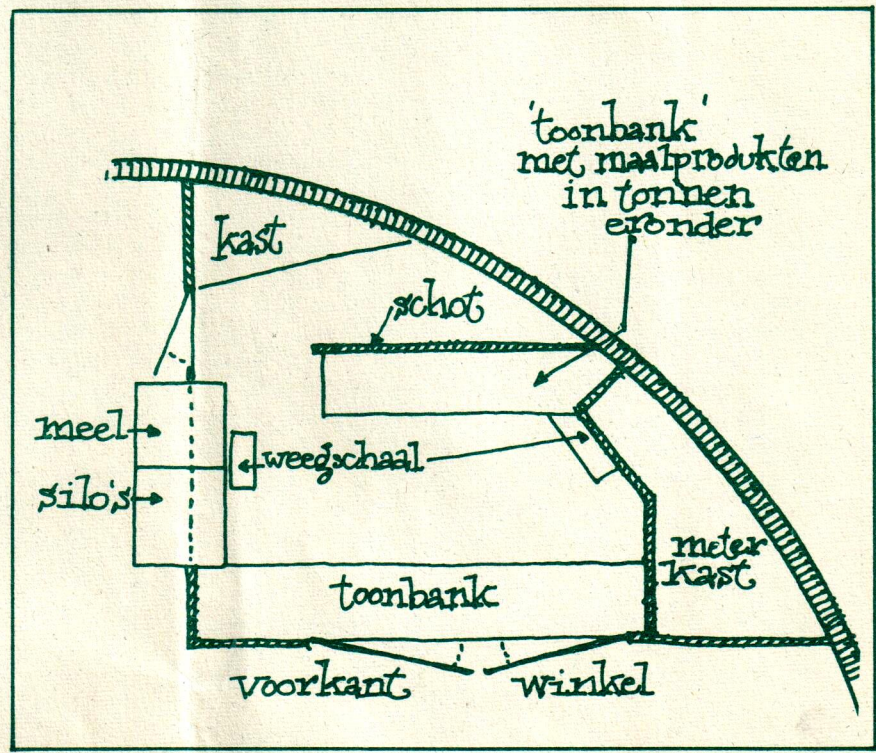
Tegen de wand van het winkeltje - een afgetimmerde 'hoek' van de begane grond van de molen, met een dak erop en een toonbank in de voorwand - hebben ze twee silootjes gemaakt: één voor bloem en één voor volkorenmeel. Vanaf de eerste zolder worden via twee aparte stortpijpen de silo's gevuld: in de ene silo kunnen zes zakken meel en in de ander vier zakken bloem. Onder in de silo is in de winkelwand een gat van plusminus 20 cm hoogte, waardoor de bodem van de silo schuin omhoog lopend de winkel binnenkomt. Door een

paar zijschotjes en een soort van schei-plankje ontstond zo een 'meelbak' in de winkel, van waaruit vrijwel onbeperkt en zonder bukken het meel en de bloem kunnen worden geschept en in zakjes gedaan.

Vrijwillige Molenaars

In het Haarhuis in Arnhem is op 7 april de voorjaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. In het middagprogramma van die bijeenkomst is voorzien in een uitvoerige introductie van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en wat het voorstaat. Dat betekent dat het bestuur van de vrijwilligers een boekje open gaat doen over onze activiteiten. De foto-expositie van ons gilde zal er worden opgesteld; de affiches en les-schriften krijgen een plaats, een diaserie over ons gilde wordt gedraaid. Kortom, de vrijwillige molenaars zullen uitgebreid met onze organisatie kunnen kennismaken. Overigens wordt op die dag óók het een en ander verteld over de 'Vakkursus voor de korenmolenaar', die, zoals u weet, op stapel is gezet.

Toneelstukje voor vier heren, op te voeren als

Wat is er mooier dan h

Liblap: Wat heeft-ie mooi gelopen, hè?

Jan Meel: Ja. 't Werd tijd ook.

Rijkewortel: Maar als je de tweede steen er niet bij had aangezet was het wel iets rustiger geweest.

Kabouter: Oh, meneer heeft te hard moeten werken...

Rijkewortel: Nou, het klamme zweet staat me op de rug. En ik heb ook nog een spier verrekt met dat verd...hoge kaar!

Jan Meel: Ja, daar moet nog eens een silootje boven. Dan kunnen we nog meer met de wind malen.

Rijkewortel: En dan meer omzet?

Jan Meel: Dat wordt dan wel makkelijker. Maar ook weer niet véél meer, want dan moet ik teveel met de motor draaien en dat is niet de bedoeling, hè?

Rijkewortel: Is dat nou zo erg - alles mooi automatisch en zo?

Kabouter: Nee, je moet de windmolen automatisch maken. Je moet eigenlijk alles kunnen doen tegelijk met het malen met de wind. Het aanzetten van de motor moet zó lastig zijn, dat je tot het laatst daarmee wacht....

Jan Meel: Juist! De wind zo makkelijk en efficiënt mogelijk gebruiken, met respect voor de traditie. Want de wind is al lastig genoeg. En eerder naar het vangtouw willen grijpen dan naar de knop lopen. Zelfs bij twijfelwindjes....

Liblap: En hoe hoger de omzet, hoe eerder de knop.

Jan Meel: Jawel, maar om wat voor molenaar gaat het? Wil hij met de wind malen of niet? Dat is het belangrijkste. Want je kan nog zo'n puike molen hebben, het moet in de mán zitten. Anders wordt er toch met de motor gedraaid!

Rijkewortel: Vroeger hadden ze ook wel hoge omzetten en die werden ook met de wind bijeen-gedraaid, want er was niks anders. Toen moesten ze wel....

Liblap: In de begintijd van de motor was zo'n ding toch veel te duur voor een molenaar. Die aanschaft wachtte wel tot het allerlaatst. Ook een vorm van dwang.

Jan Meel: Nou, soms werd zo'n ding ook uit liefhebberij gekocht. Maar het was zeker anders dan nu. Nu word je niet gedwongen; nu moet je het zelf doen. Ik ken een molenaar die de motorsteen helemaal niet in de molen hebben wil, omdat hij niet in de verleiding wil komen om 'm te gebruiken. Voor zo'n man kan ik respect hebben. Ik ken d'r ook eentje die wèl met de motor maalt - in verhouding veel zelfs - maar de motor niet in de molen heeft staan. Hij wekt de indruk dat er helemaal geen motor is....

Liblap: Dat is struisvogelpolitiek.

Kabouter: Of boerenbedrog. En dat kan je naam bij de klanten bederven.

Rijkewortel: Bedrog? Maar die molenaars dan, die meer dan de helft met de motor draaien... dat is dan toch óók bedrog? De mensen denken dat ze brood eten van windgemalen meel en dat is meestal helemaal niet waar.

Jan Meel: Het hangt er wel van af of zo'n molenaar de pretentie heeft dat hij met de wind maalt of niet. Het kan ook zijn dat hij het alleen maar doet, omdat hij dat zelf leuk vindt. Dan moet-ie dat natuurlijk zelf weten.

Kabouter: Als op een broodzak zwart-op-wit staat, dat het meel met de wind is gemalen, dan moet dat ook zo zijn!

Rijkewortel: Meer dan de helft in ieder geval.

Kabouter: Nee. Als er op staat dat het met de wind gemalen is, is dat dus honderd procent.

Jan Meel: Dat is niet haalbaar....

Liblap: En vroeger dan?

Jan Meel: Nou, het kwam vroeger wel voor dat er geen meel was. Dan gingen ze pap eten. Het waren vroeger grotere voorraden, want van een motje schrokken ze toen niet zo als wij nu. En vooral ook: dag en nacht werken. Ik denk niet, dat de mensen vandaag de dag van de molenaar dat zullen eisen, vast niet. En dan werkten ze vroeger op de molen met een paar

man... Maar je kunt ook zeggen, dat meel wèl haalbaar is en dat is da ieder zijn eigen verantwoordelijk maar uitzoeken.

Liblap: En als ze nou vroeger te ma losten ze dat dan op?

Kabouter: Langere dagen en een mar te duur.

Liblap: Maar hoe los je het dan nu op?

Rijkewortel: Da's een mooie zeg! lec maakt er een probleem van....

Liblap: Met een te lage omzet gaat h mooi gaat. Dan komt er meer v zeggen moet er een mouw aan v dat dan?

Kabouter: Door de schijn op te houd maar niet de lasten!

Jan Meel: Met andere woorden: door

Toneelstukje voor vier heren, op te voeren als de wind is gaan liggen en het werk gedaan is

Er mooier dan het malen met

had aangezet was het wel

rug. En ik heb ook nog een

ven. Dan kunnen we nog

weer niet véél meer, want
s niet de bedoeling, hè?
h en zo?

maken. Je moet eigenlijk
e wind. Het aanzetten van
daarmee wacht....

mogelijk gebruiken, met
ig genoeg. En eerder naar
open. Zelfs bij twijfelwind-

het? Wil hij met de wind
kan nog zo'n puike molen
rdt er toch met de motor

en en die werden ook met
s. Toen moesten ze wel....
och veel te duur voor een
rlaatst. Ook een vorm van

erij gekocht. Maar het was
ngen; nu moet je het zelf
helemaal niet in de molen
omen om 'm te gebruiken.
ook eentje die wél met de
le motor niet in de molen
een motor is....

de klanten bederven.
meer dan de helft met de
e mensen denken dat ze
stal helemaal niet waar.

de pretentie heeft dat hij
hij het alleen maar doet,
uurlijk zelf weten.
t het meel met de wind is

d gemalen is, is dat dus

en meel was. Dan gingen
den, want van een motje
ok: dag en nacht werken.
n de molenaar dat zullen
de molen met een paar

man... Maar je kunt ook zeggen, dat 80 of 90 procent op de wind gemalen meel wél haalbaar is en dat is dan ook geen bedrog. Ik vind trouwens dat ieder zijn eigen verantwoordelijkheid heeft: iedere molenaar moet het zelf maar uitzoeken.

Liblap: En als ze nou vroeger te maken kregen met een hogere omzet, hoe losten ze dat dan op?

Kabouter: Langere dagen en een mannetje erbij. Maar 'n mannetje is nu gauw te duur.

Liblap: Maar hoe los je het dan nu op?

Rijkewortel: Da's een mooie zeg! Iedereen wil graag een hogere omzet en jij maakt er een probleem van....

Liblap: Met een te lage omzet gaat het niet. Dan is er een periode dat het net mooi gaat. Dan komt er meer werk op je af en omdat je geen nee wilt zeggen moet er een mouw aan worden gepast. Ik vraag alleen: hoe doe je dat dan?

Kabouter: Door de schijn op te houden van die mooie molen. Wel de lusten, maar niet de lasten!

Jan Meel: Met andere woorden: door meer met de motor te malen...

Liblap: Maar er zijn er to
Rijkewortel: In ploegenc

bijvoorbeeld. Dat is
uur doet, dan is di
twintig ton en zes c
uur per dag, zes da
week, alles op de v
week twee gezinne
voorraad aanhoudt
dagen en het billen

Jan Meel: Rijkewortel, j
wie brengt al die to

Rijkewortel: Dat kan er
bijrijder. Dat betek
Maar ik hou 200 kil
twee stenen nog m
meer...

Jan Meel: Als je moet b
Kabouter: Ach, de prakt

de molen? Nou mer

Jan Meel: Jawel, ma
molenaar nodig. D
dat geval werken d
moeten er twee bet

Liblap: Je moet uitreken
is.

Jan Meel: De ene molen
je bedoelt, dat je nie

Kabouter: Nogal wiedz
Liblap: Eigenlijk zou de c

wind al gauw méér

Jan Meel: Hmm. Maar c
liefst aan de kust s

zomers weken heb
dat iedereen zelf r

Zoiets moet je niet v
Liblap: Maar wat zou jij

Jan Meel: Automatiser
stijl blijven.

Liblap: En als het dan n
Jan Meel: Dat is nie

regelkleppen, steen
blijft voor noodgeva

Liblap: En dan?

Jan Meel: Dan langere
automatiseren kost

meer is: een manne
Rijkewortel: Of gewoon

Jan Meel: Ho-ho! Laat
anders. En wat zeg

digs te zeggen: in d
mogelijk met de wi

veel met de motors
Rijkewortel: Ja, dat wor

Jan Meel: En dat kun
eerlijk: er is toch nik

De wind is gaan liggen en het werk gedaan is

et malen met de wind?

t 80 of 90 procent op de wind gemalen
ook geen bedrog. Ik vind trouwens dat
id heeft: iedere molenaar moet het zelf
en kregen met een hogere omzet, hoe
etje erbij. Maar 'n mannetje is nu gauw
reen wil graag een hogere omzet en jij
t niet. Dan is er een periode dat het net
rk op je af en omdat je geen nee wilt
rden gepast. Ik vraag alleen: hoe doe je
n van die mooie molen. Wel de lusten,
meer met de motor te malen...

Liblap: Maar er zijn er toch ook die met méér molenaars werken?

Rijkewortel: In ploegendienst. De een van 4 tot 14, de ander van 13 tot 23 uur bijvoorbeeld. Dat is twintig uur per etmaal. Als je dan, zeg, 200 kilo per uur doet, dan is dat al vier ton op een dag. Dat vijf dagen lang maakt twintig ton en zes dagen 24 ton. Dan kan er nog wel een molenaar bij: 24 uur per dag, zes dagen lang, is 144 maal 200 kilo, oftewel 28,8 ton per week, alles op de wind gemalen! Je kan ook zeggen, dat van 15 ton in de week twee gezinnen kunnen bestaan. Dus dat is dan 24 ton als je 9 ton voorraad aanhoudt. Die voorraad is genoeg voor een week windstille dagen en het billen van de stenen...

Jan Meel: Rijkewortel, jij kan het mooi vertellen. Moet je nog één ding zeggen: wie brengt al die tonnen meel weg?

Rijkewortel: Dat kan er één doen. Of je laat het doen met een molenaar als bijrijder. Dat betekent zeg maar twee dagen de helft van de produktie. Maar ik hou 200 kilo per uur aan: dat kan ook 800 kilo per uur zijn, en met twee stenen nog meer en met gebroken tarwe haal je wel 3 ton per uur of meer...

Jan Meel: Als je moet bevochtigen wordt dat toch allemaal moeilijk.

Kabouter: Ach, de praktijk is sowieso anders. Met twee of drie man tegelijk op de molen? Nou meneer, de koffie smaakt weer best hoor!

Jan Meel: Jawel, maar als je zo wilt werken heb je twee volwaardige molenaars nodig. Die zijn er niet veel en dus moet je iemand opleiden. In dat geval werken ze alletwee tegelijk; eigenlijk anderhalve kracht, maar er moeten er twee betaald. Man, dat gaat jaren kosten...

Liblap: Je moet uitrekenen wat ongeveer de gemiddelde produktie van de wind is.

Jan Meel: De ene molenaar kan veel meer met een steen dan de ander! Maar je bedoelt, dat je niet uit moet gaan van wat de motor kan produceren....

Kabouter: Nogal wiedus. Dan kun je beter meteen ophouden!

Liblap: Eigenlijk zou de capaciteit van de motorsteen zo laag moeten zijn dat de wind al gauw méér doet.

Jan Meel: Hmm. Maar dan moet de molen al geen windbelemmering hebben, liefst aan de kust staan, helemaal in orde zijn en ga maar door. Je kunt 's zomers weken hebben, dat je geen ton met de wind maalt. Maar ik vind dat iedereen zelf moet bepalen wanneer hij dan de motor inschakelt. Zoiets moet je niet voorschrijven...

Liblap: Maar wat zou jij nou doen, als je meer omzet te verwerken kreeg?

Jan Meel: Automatiseren. Binnen het redelijke dan... Moet wel een beetje in stijl blijven.

Liblap: En als het dan nog meer wordt?

Jan Meel: Dat is niet aan de orde. Maar goed: stroomlijnneuzen met regelkleppen, steen erbij, maar géén grotere motor want de motorsteen blijft voor noodgevallen.

Liblap: En dan?

Jan Meel: Dan langere dagen maken. Of eigenlijk dat het allereerst. Want automatiseren kost geld en dat moet er eerst wel zijn. En als het dan nóg meer is: een mannetje erbij of overdoen aan een buurtmolenaar.

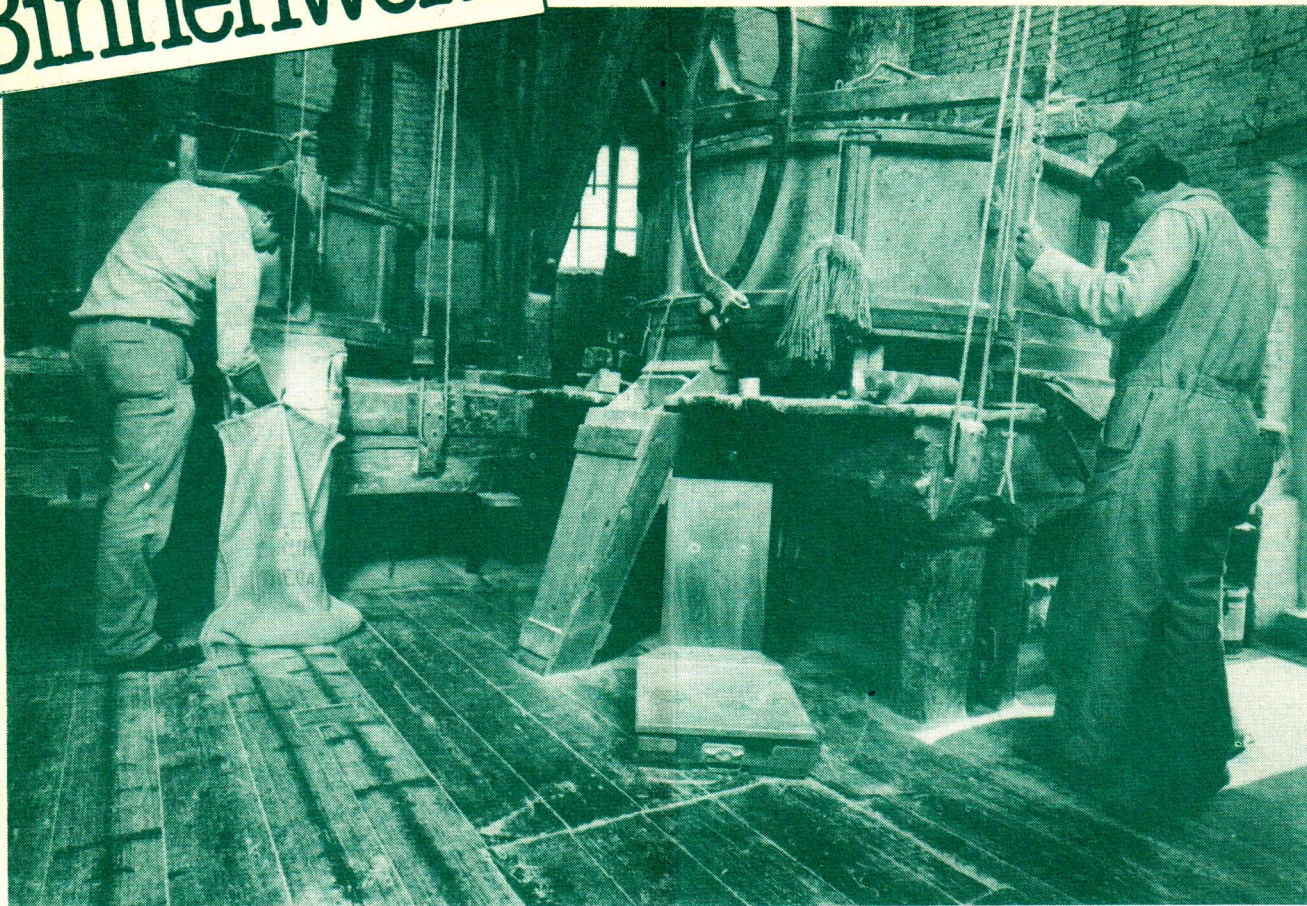
Rijkewortel: Of gewoon nee zeggen na vijf ton per week.

Jan Meel: Ho-ho! Laat er maar eens goed wat kapot gaan, dan praat je wel anders. En wat zeggen vrouw en kinders daarvan? Maar om iets verstandigs te zeggen: in dit bedrijfje kunnen we er wel voor zorgen, dat er zoveel mogelijk met de wind gemalen wordt. Want als je niet oppast en je maalt veel met de motorsteen, dan heb je jezelf te pakken.

Rijkewortel: Ja, dat wordt een sleur.

Jan Meel: En dat kun je bij de wind nooit zeggen. Die is altijd anders. Zeg eerlijk: er is toch niks mooiers dan het malen met een mooie wind?

Flor

«DE VRIJHEID» IN SCHIEDAM

Een sjouwpartij door 'de molen van Rob' (Marcel, Frans en Cock niet te na gesproken) is voor mij geen nieuwtje meer. Niet dat ik de molenaars ken als mijn broekzak, daarvoor schiet m'n kennis van molens in het algemeen veel te kort, maar ik ben er in de loop der jaren ongetelde malen op geweest. Sinds zeg maar tien jaar geleden, toen het grote avontuur in Schiedam begon.

Als ik samen met Rob Batenburg nog eens De Vrijheid ben doorgedenderd, vraag ik mij in gemoede af wat molenaars bedoelen als ze hardop neerkijken op de prestaties van jonge molenaars. Ze zouden gewoon eens een retourtje Schiedam moeten kopen en gaan zien hoe de knapen dáár hun zaakjes voor elkaar hebben. Het experiment, waaraan tien jaar geleden een paar onervaren broekjes begonnen, is een volwassen molenaarsbedrijf geworden, waar ook oudere molenaars hun petje voor af zouden kunnen nemen. Een rendend bedrijf waarop met veel plezier en - jawel - vakmanschap wordt gewerkt, waar winst wordt gemaakt, waar dat prachtige werktuig, dat molen heet, met liefde in optima forma wordt gehouden.

Ter zake. We klimmen naar de hoogste regionen. En starten bij het mooie gaande werk in de kap, dat alle brandersmolens in Schiedam siert. Want, zegt de gids, die branders, die de molens van Schiedam voor het malen van mout en rogge lieten bouwen, hadden centen genoeg om de boel piekfijn te krijgen.

Een zolder lager, de luizolder, werd

oudtijds de 'overslagzolder' genoemd. De huidige stortzolder, één trap lager, droeg vroeger de naam van luizolder. Daar stond de godganse dag de luijogen zijn werk te doen. De overslagzolder dankt zijn naam wellicht aan de drie horizontale kaapstaanders, boven elk steenkoppel één. Ze werden gebruikt om de steenspil te kunnen lichten en de steen ermee te keren. Daar was wel wat voor nodig, want de steenspillen in de molen zijn heel lang en zwaar, bijna even lang en fors als de koningspil.

Dat die kaapstaanders er nog in zitten, en dat ook de verdere inrichting van De Vrijheid nog vrijwel authentiek is, komt doordat de molen tot 1920 voor de branderijen heeft gemalen, in de oorlog nog een tijd actief is geweest, en vervolgens als Doornroosje in slaap is gesukkeld: onberoerd totdat de jonge prinsen van het molenaarsvak kwamen om haar wakker te kussen. (Wat een akelig romantisch beeld, overigens). Veelzeggend detail: Rob zegt dat ze zelfs nog de zakkennaald, voor het dichtkrijgen van de zakken, aan z'n spijkertje vonden...

't Waren overigens wel bedrijven vroeger: deze Schiedamse molens hadden een gemiddelde dagproductie van 11

ton, bij 6 dagen werken. Per molen werkten zo'n acht, negen man. Op stukloon. De mout vlóóg door de steen. Alle hulpstukken zijn op reuzemaat: de karen en kuipen zo ruim, het schoe zo groot als een forse kruiwagen.

De stortzolder, waarop nu de gemalen gerst en mais voor het VierGranenbrood liggen opgezakt om in de mengketel te worden gestort, was vroeger voor de opslag van mout en rogge.

Op De Vrijheid is de maalzolder de steenzolder. Op maalstoelen staan de drie koppels (blauwe) stenen opgesteld. (Twee koppels 17er, 1 koppel 16er). Ze worden alledrie gebruikt, hoewel niet tegelijk. De molen biedt nu werk aan vier mannen: Rob zelf, Marcel Koop, Frans Kroon, Cock den Uyl en een WVM-er, Henk Gundlach. Maar dat betekent niet alleen malen, meel rijden en onderhoudswerk doen voor De Vrijheid en de drie andere molens.

Alle zolders onder de maalzolder waren vroeger voor opslag. Van zolder naar zolder liepen (en lopen) glijgoten voor het volle zakkentransport. En dan had je nog het afschietwerk.

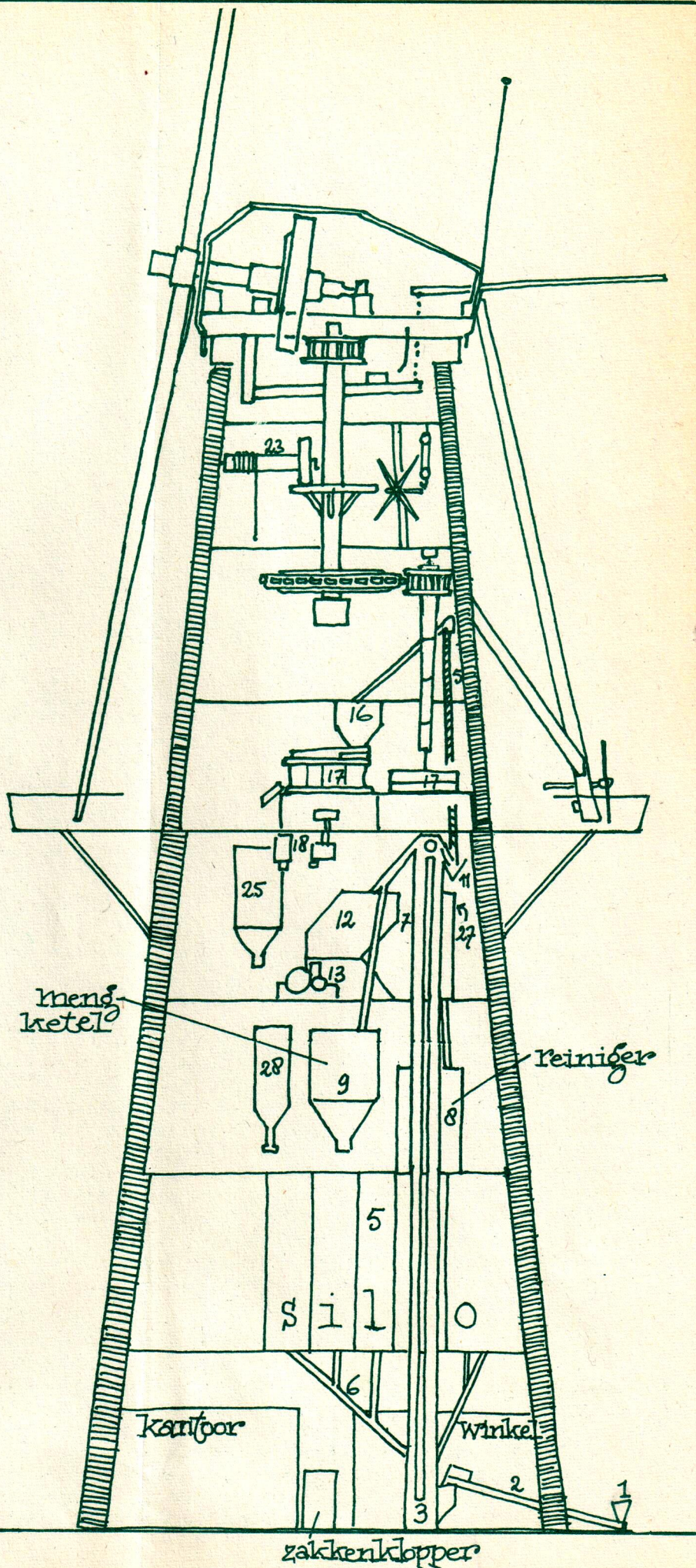
De voormalige roggezolder, nu 3e zolder, bergt de dubbele centrifugaalbuil (twee op elkaar), de meelmengketel, de opvangsilo voor gebroken tarwe, de voorraadsilo's voor reiniger en pletwals en de jacobs ladder met de verdeler naar silo en reiniger.

De 2e zolder is voor opslag van het zakgoed: de ongemalen gerst en mais voor het Viergranenmeel. Verder voor gereed goed als geplet, gebroken en bloem. De opvangsilo van de buil staat hier, de mengketel voor graan (met watermeter) is er en tenslotte de reiniger.

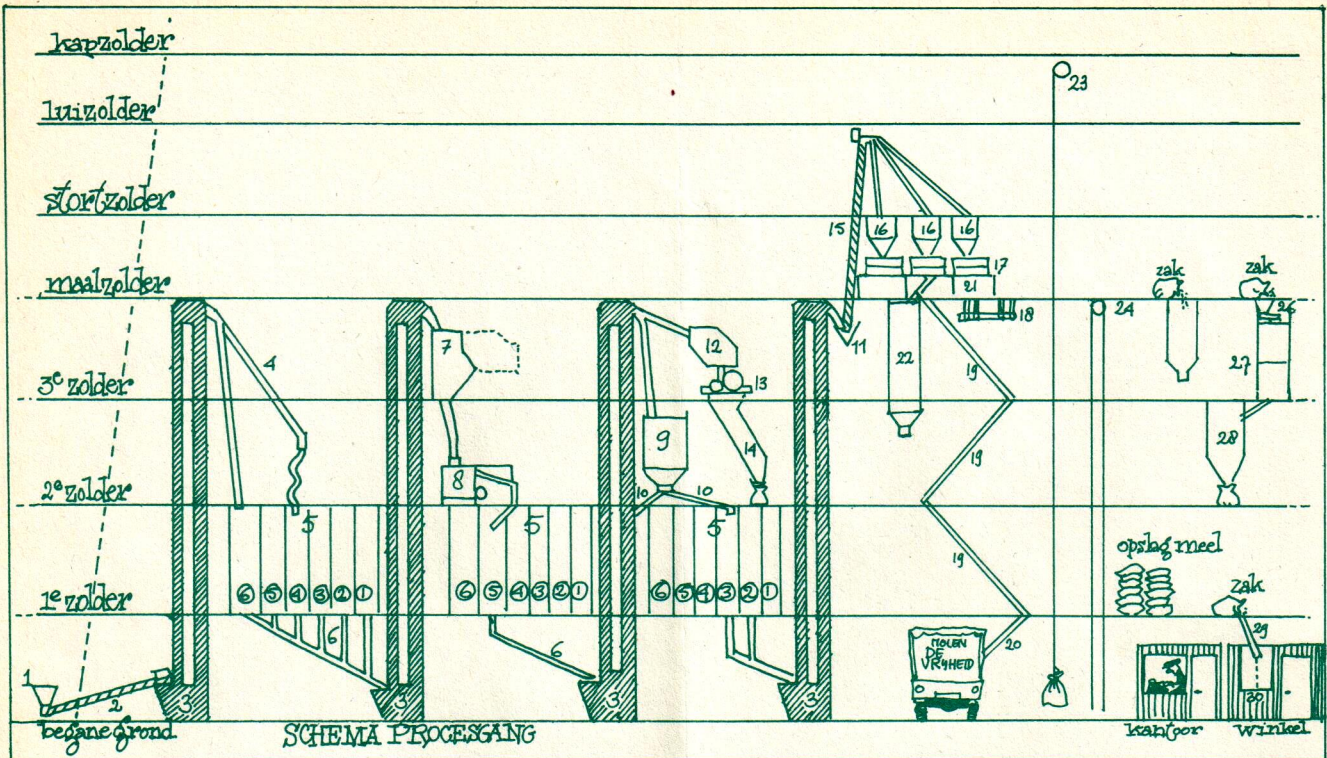
Op zolder één domineert de silo. In totaal opslagruimte voor 50 ton (5 x 8 ton en 1 x 10 ton). Verder ligt er het tarwemeel in zakken te wachten op transport. Vroeger was dit de zolder waarop de hele dag één of twee 'aanslagjongens' actief waren: voor het omlaag laten gaan en omhooghalen van de zakken.

Op de begane grond is het kantoor, is plaats voor wat groter gereedschap, de zakkenklopper, wat voorraadhout, een paar decoratieve afgedankte maalstenen en... de winkel. Een facet van het bedrijf dat tot grote tevredenheid stemt. Wat denkt u? Vorig jaar een omzet in dat winkeltje van 38 ton. Menig startende molenaar zou met zo'n omzet al bijna gek worden van geluk. Nou ja... Overigens staat er elders in dit blad méér over dat winkeltje. Een 'knap en slim' nog wel.

Jan Houdijk

Bij schema procesgang

1. los stortbakje
2. verplaatsbare transportschroef
3. dubbele jacobsladder
4. valpijp met beweegbare slang
5. 50 tons silo (1x10, 5x8 ton)
6. valpijpen vanuit silo naar ladder
7. silo voor reiniger (1,5 ton)
8. reiniger (Pethus zaaizaadreiniger)
9. mengketel
10. los stortgoot
11. idem naar jacobsladder
12. silo voor pletwals (ca. 800 kg)
13. pletwals
14. silo voor geplette tarwe (ca. 1,5 ton) in aanbouw
15. verticale schroefvijzel
16. voorkaar (ca. 600 kg)
17. drie koppels stenen op maalstoel
18. hulpaandrijving op één koppel (20 pk motor)
19. zakkengoten
20. zakkengoot voor laden vrachtwagen buiten
21. losse zeefgoot
22. voorraadketel
23. wind luiwerk
24. afschietwerk
25. mengketel (1 ton)
26. stortkaar met toevoerschroeffje
27. dubbele centrifugaalbuil
28. opvangsilootjes voor bloem, gries en zemelen.

Beschrijving procesgang

LOSSEN KIPAUTO GRAAN

- in losse storttrechter (1), door transportschroef (2), via jacobsladder (3) door valpijp (4) naar silo (5) naar vak (1) en (4).

REINIGEN

uit silo (5) via valpijpen (6) en ladder (3) naar reiniger silo (7) door reiniger (8) in silo (5), vak (5).

BEVOCHTIGEN/evt. MENGEN

vanuit silo (5) door valpijpen (6) via ladder (3) naar mengketel (9), water toevoegen (sproeier en watermeter). Daarna via losse stortgoot (10) in silo (5), vak (2) en (3), (twee dagen staan) of via goot (10) via ladder (3) naar silo pletwals (12).

MALEN e.d.

Uit silo (5), vak (2) of (3), via valpijpen (6), ladder (s) tussen kaar (11), verticale schroef (15) in de stortkaren van de koppels stenen (16). Malen in 50 kg zakken.

Bij breken: via zeefgoot (21) naar voorraadketel (22) en opzakken op tweede zolder (50 kg).

Pletten: uit silo (12) via pletwals (13) in silo (14) waarna opzakken op tweede zolder (zakken 40 kg).

Builen: zakken storten in kaar met toevoerschroef (26) via twee builen (27) in drie produkten silo (28) waarna opzakken op tweede zolder.

Mengen: zakken storten op maalzolder in mengketel (25), waarna opzakken op derde zolder.

VERTIKAAL TRANSPORT MEEL e.d.

Na malen via glijgoten (19) naar eerste zolder voor opslag. Vanaf eerste zolder via goot (20) naar buiten in vrachtwagen of via afschietwerk (24) naar begane grond. Voor omhoog halen/laten zakken van lege zakken, kleine klussen apart te malen graan e.d. een sleepluiwerk (23), alleen op de wind.

Meel voor de winkel vanaf eerste zolder via valpijp (20) naar meelsilo aan de winkelwand (30).

Eventueel opzakken van gereinigde granen e.d. via ladder (3) en mengketel (9).

Om Zo Te Zeggen

Een zin, die iedereen bekend in de oren zal klinken, maar toch niet in deze rubriek mag ontbreken is de volgende:

"Krimpde winden en uitgaande vrouwen

zijn niet te vertrouwen"

Een wat benauwde kijk op het leven zou je kunnen zeggen. Maar van de andere kant: ook een gewaarschuwd molenaar telt voor twee!

Voor meelzakken en zakband naar

Van Randeraad's Zakkenhandel

Zuidzijde 118a
2411 RW BODEGRAVEN
Telefoon (01726) 16139
's Avonds na 18.00 uur:
telefoon (03488) 614